

Princeton University
Library
C U R I E U S E
A E N M E R C K I N G E N

Der bysonderste

O O S T en W E S T -
I N D I S C H E

Verwonderens-waerdige Dingen ;
Nevens die van CHINA, AFRICA,
en andere Gewesten des Werelds.

B E V A T T E N D E

Voornaemste van alles, wat oyt Nauwkeurighs en seldsaems van deese
Landen, ten opsight van der selver gelegenheyd; gestalte der Aerde, Bergh-
wercken, Gewassen, Zeeën, Rivieren; Seeden en Godsdiensten der
Menschen, &c. Is ondervonden en opgeteekend van een
seer groote meenigte der geloofwaardighste Ooghgetuy-
gen onder meest al de Natien in Europa.

*En yt deselve in een bequaeme Orde gebraght; oock soo met ondersoekende
als vergelykende Redenvoeringen verhandeldt,*

D O O R

S. D E V R I E S.

T W E E D E S T U C K.

Jansz. Ribbius.

P U T R E C H T,

By JOHANNES RIBBIUS, Boeckverkooper in de korte Jans-
tract. M. DC. LXXXII.

CURIEUSE.
EN MERCKINGEN
der Byzonderste,
OOST en WEST-
INDISCHE
Verwonderens-waardige
Dingen
door
S. DE VRIES
III. deel 1682.

tot Utrecht
by Iohannes Ribbuis

fleghte Suycker vermengd zynde, de Paerden daeghlycks voorgelegd. Drie of viermael ter Weeck geeftmen haer Boter t'eeeten, om 'tlyf daer door te reynigen.

Offen gebruyckt in plaets van Paerden.

Groote meenigte van Elephanthen.

In plaets van Paerden ghebruyckten oock Offen, welke op de Schouderen een Bult hebben. Veele syn seer schoon van verwe, wit en swart ghesprickeld. Men spand haer voor de Karren en *Indiaensche* Kamer-wagens. En wyl deselve maer twee Raderen hebben, so lopen d'Offen dies te geswinder daer meê voort. Sy weeten haere voeten so hoog en Eierlyck op te werpen, dat het seer lustigh is, sulcks te sien. Men regeerd haer met een Touw, door de Neusgaten getrocken. Alse gewend zyn, so gehoorfaemense even so gewilligh als d'afgerightede Paerden. Boven dien hebbense seer veel Cameelen, Esels, Muyl-Esels, Dromedarissen, Neus-hoornen, en insonderheyd een groot getal Elephanthen. Alleen de Koningh sou by de 14000. der selver onderhouden; behalven die, welke de groote Vorsten, Lands-Heeren en Edele hebben. Schoon dit Land met allerley Graen overvloedigh bewassen is, so kosten echter deese Dieren, wegens haere onguere grootte, seer veel aen Voedingh. Yeder verteerd daeghlycks ten minsten twee of drie Ducaten.

Leeuwen, Wolven, Tygers: Krocodillen, Scorpioenen, Slangen, Vliegen, Vloeyen.

Maer in de gedaghte Bosschen vindmen oock veele voor de Menschengevaerlycke Beesten, als Leeuwen, Tygers, Wolven, de wilde Honden, welckemen *Jacks* noemd, en meer andere grimmige Dieren: In de Wouden onguere-groote Slangen: In de Huysen selfs Scorpioenen. In de meeste *Privintien* vallen de Vliegen over dagh de lieden seer beswaerlyck. 's Nachts werdense ghequeldt van een meenigte Vloeyen: So dat by de gemacklyckheyd deeses Lands oock groote ongemacken syn.

Seldsamen Boom, en des selven Sap.

Veel heerlycke Boomvruchten werden hier genooten. Onder welke Boomen een slagh is van een seer aenmercklycken aert. De Stam is light en sponsaghtigh; rijft echter hoogh op, doch heeft gantich geen Tacken, als boven aen den Top. De Schors stampmen, en dan koomt'er een Sap uyt, van d'Inwooners genoemd *Taddy*. Alsmen 't by nacht door een Doeckje seyghd, soo werdt het voor seer ghesond ghehouden. Is aenghenaem voor mond en keel. Sou seer goedt syn tegens de Steen en Nieren-pijn. Maer indienmen 't by daeg parst of seyghd, so verderfd het van de hirtte; en dan gedroncken werdende, so sou 'r de Harstene seer beschadigen. Alde Boomen blyven hier gemeenlyck groen. Den Aerd bodem ontbreeckt het uytwendigh aen geen lieflijcke en veelverwige Bloemen (*schoon geen Europeische*); inwendigh aen geen Schatten van Yser, Koper, Loot en Silver.

Bloemen en Berghwercken.

Den Drank Arequi.

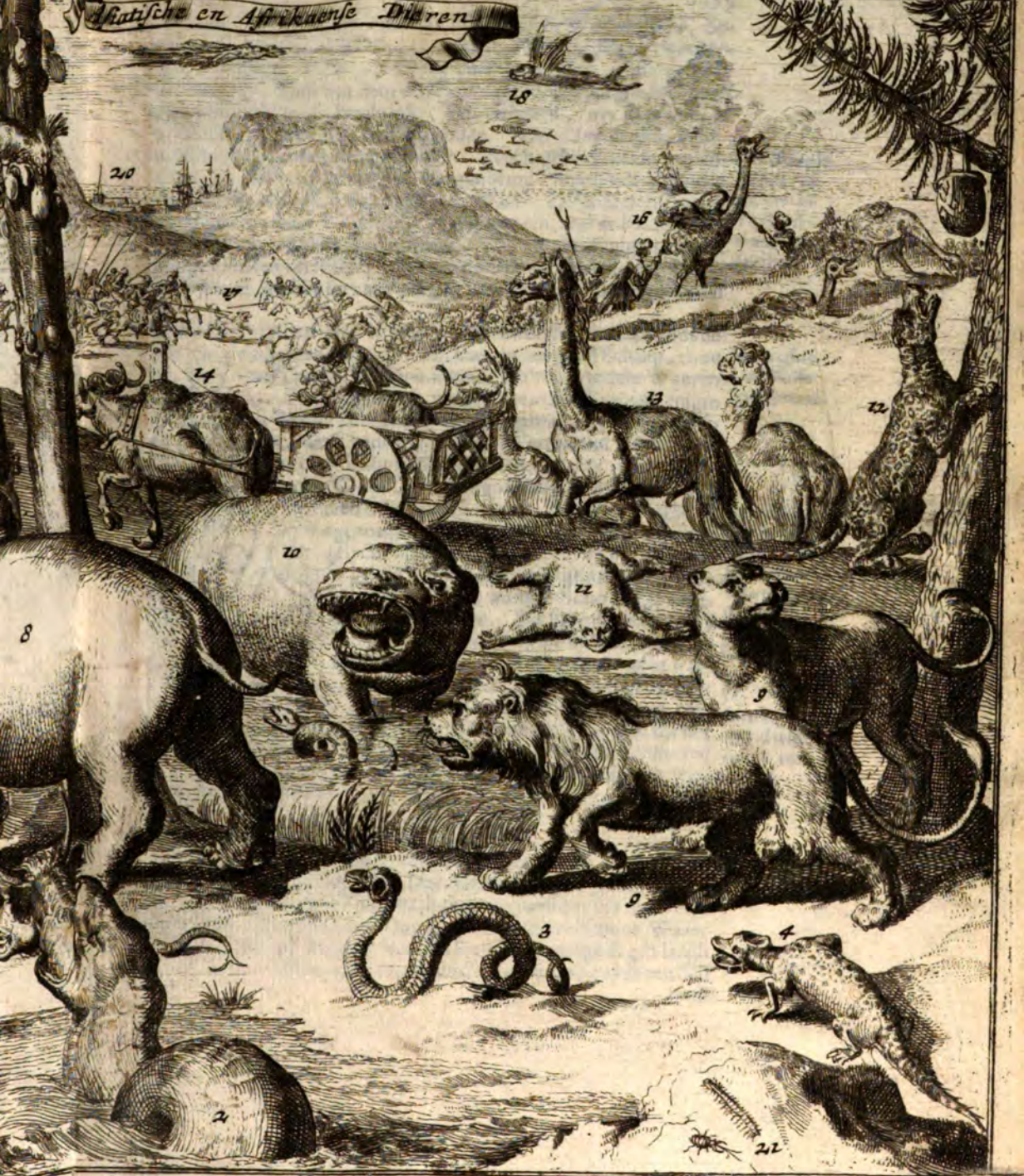
Men vind hier wel eenige Wijn, doch niet opentlyck. Sy werd uyt *Persien* derwaerts ghebracht, met verwijgingh dat het Wijn is. Uyt *Arabien* en den *Persischen* Zeeboesem bekoomeuse desghelycks den Dranck

1 Crocodil 2 Grootelangen 3 Brilflang 4 Chamaeleon 5 Laguaen 6 Hoornslange 7 Rijnoceros 8 Olifant
 9 dagaarsche of 10 Kortejacht met Tijgers 11 Struyffen vanst 12 Leeuwen vangst 13 Vliegende Vifch 14 Vliegende

ceres 8 Dierhat 9 Leeuw en Leeuwvinn 10 Water paert u Lay aert 11 Tiger vangst 12 Cameelen en Cameel paerden 13
Vrijh 14 Vliegende Aep en kat 15 fort op de Caepe tuffen de Tafel on Leeuwen burg 16 duyfont been Pag: 53

Indische en Afrikaense Dieren

Dranck *Arequi*, also gheuoemd nae 't *Persaensche* Woord *Aréca*, bereeckende Sweet. Desen dranck werd in deese Landen op tweederley wijs toebereyd. Eerst, uyt Daedelen en Soet Hout, of diergelycke soete Gewassen. Daer nae door een Helm getrocken, of ghedistilleerd zynde, werdfe gantsch krachtigh. Ten tweeden, uyt Rosynen, in koud Water wat geweekt en dan gefoden. Van d'*Indiaensche* Palmwijn hebben wy voor deesen gesproken. Noch gebruyckense een andere Dranck, in haere Spraeck *Kobha* genoemd, werdende ghesoden van seecker swart Zaed, vermenghd met Water. De smaeck is gantsch niet aengenaem, maer werd seer gefond gehouden, wyl de Maegh daer door geholpen werd in de verdouwingh, 't bloed ghereynghid, en de levendige Geesten verfrischt. 't Is even den selven Dranck, die in *Turkyen*, *Persien* en *Arabien* seer in swangh gaet, en aldaer *Kaoah* geheeten werd.

De Dranck
Kobha, of
anders in
Turkyen
Kaoah ge-
heeten.

Visch, Gevogelt en Vee is hier so overvloedigh, datmen voor de waerde van eene gulden *Hollandsch* kan koopen een goed Schaep, twee Hasen, en een half Doufyn Veldhoenderen. De voornaemste Waeren deeses Rijcks syn: Eerst Boomwol, waer uyt een ontelbaere meenigte van verscheydene Wolle Laeckenen werden gemaect, sommige so fuyver, wi' an sijn, datse voor 't Lynwaed in *Europa* niet behoeven te wijcken. Elcke verscheydenheyd deeses Laeckens heeft synen bysonderen Naem, 't sy van de *Colour*, of van de goedheyd en sijnheyd. Ten tweeden *Annil*, in 't gemeen *Glastum* genoemd. Zynde een slag van verwe, welcke in *Europa* genoegh bekend is. 't Kruyd, waer uyt deese verwe werd toegericht, gelyckt de *Kichers* of *Cicers*; maer de *Bladeren* syn de *Seene-bladeren* gelyck; doch een weynigh korter en breeder, voorsien met houtte *Telghjens*. Selden werd de Stam een El lang, en in 't derde Jaer nauwlycks een duym dick. De Bloem ghelyckt de blauwe Koorn-bloemen; 't Saed het *Fœnum Græcum* of *Seven-getyde Kruyd*; doch op beyde syden wat ingetogen, als of 't afgesneeden ware. 't Werd in *November* vergaerd, in *Junius* gesaeyd. In 't eerste Jaer is de Plant noch weeck, en derhalven 't *Glastum* (Meete) 't welck daer van koomd, noch onvolmaect, rood van Verwe, en swaer, so dat het finckt, wannermen 't in 't Water werpt. Dit noemden *Nouti* of *Moufi*. Dat van 't tweede Jaer is 't beste en volkomenste, light en Violet-verwigh. 't Drijft boven op 't Water; en werd dan genoemd *Cyerce* of *Ziarië*. In 't derde Jaer is 't niet meer so goed, werd weer swaer, heeft een swarte verwe, en d'alderlaeghste Prijs. Dit gheeftmen de naem van *Catteld*. Met de toebereydingh werd aldus ghehandeld. Men snijdt dit Kruyd in stucken. Daer nae werptmen 't in een langhachtige daer toe geschickte Regenback, en men parft het uyt met veele daer op geleyde swaere steenen. Dan gietmen 'er so veel schoon Water op, dat het daer van bedeckt is. Dus laetmen 't eenige dagen langh staen, tot dat het Water al de verwe en *substantie* des Kruyds aen sich heeft

Meenigte
van Wolle
Laeckenens.

Annil, of
Glastum,
zynde een
soort van
verwe in
Europa
genoegh
bekend.

Op hoe-
daenig een
wys deese
verwe toe-
bereyd
werd.

- ſtreckt ſich, langhs de Zee, uyt tot op 115. *Duyſche* mijlen; ſommige meenen, noch meer. 't Is een van de vruchtbaarſte Geweſten in gantsch *Indien*; ſeer rijk van Aerdgewaſſen, Boomvruchten, Hoven, Beemden en Vee. Niets ontbreekt hier van 't geen de Menſchen kan dienen tot nooddrufft, luſt en vermaeck: Maer van den overvloed konnen andere *Indiaenſche* Landen verforghd worden. Inſonderheyd is den bodem ontrent *Suratta* ſeer vet, rycklyck uytgevende Garſt, Rys, Boonen en andere Keucken-ſpijſen. Daer is oock een boven maeten ſchoon Boſch van *Cocos*-Noten, Citroenen, en andere koſtlycke Ooſt-boomen: Treſtycke Weyde voor de Beeſten, waer op veele Buffels, Oſſen, Schapen, Geyten en allerley Vee, tam en wild, haer Voedſel vinden.
- Vrugtbaer-heyd.** Doch de lught is hier van *May* af tot in *September* toe gantsch onvriendlyck en grimmigh, door verſchricklycke Storm-winden, Donderen en Blixemen; welcke ſodaenig woeden, als of Hemel en Aerde over hoop wou vallen. Hier door werden de Scheepen gedwongen, voor 't aen-koomen van dit *Saiſoen* haere Anckers van voor *Suratta* te lighen, en een gerufter legh-plaets te gaen ſoecken by *Capo di Comori*, *Coromandel*, of *Bengala*.
- Grouwlyke Onweeren.** By de Stad *Amadabad* is veel gheboomt, waer in niet alleen veele Meirkatten, maer oock meenighte van Vogelen ſich onthouden, inſonderheyd Papegayen van allerley ſlagh. En dat noch dies te meer, wyl 't *Benjaenſche* Overgeloof haer een Vry-geleyde geeft, van niet gedood te mogen worden. Wyl oock de Vloed *Indus* door dit Geweſt loopt, ſo vindmen hier ſeer veel Water-vogelen, voornaementlyck Reygers, Enden en Krop-Ganſen. Deſe Stroom *Indus* en d'andere kleyner Beecken ſyn ſeer Viſch-rijk. Kortlyck, niets ontbreekt hier tot noodwendigheyd of luſt, als alleen 't *Wijn*-gewas, maer hier tegens hebbenſe een goede *Palm*-wijn, *Terr*i genoemd. Deſgelyck *Arac*, of Brandewijn, uyt Dadelen, Rys en Suycker gemaect.
- Meenighte van Gevo-gelt.**
- Oock van Viſch.**

* * * * *

- B** *Bengala*, een Land, ghelegen aen de groote Zeeboeſem *Golfo de Bengala*, meeft aen geene ſyde de Vloed *Ganges*, ſtreckt ſich uyt, nae de reekeningh van ſommige, 120. mijlen langhs de Zee in de lenghte, en heeft in de breedte geen minder begriip door 't voetvaſte Land. 't Heeft een gefonde lught, en is rycklyck gefegend met goede Rys, Weyt, Suycker, Gingebar, en lange Peper, ſo dat d'Inwooners jaerlycks veele Scheepen daer meê konnen bevrachten. Men verſaemeld hier oock meenighte van Sijde en Boomwol, welcke vervoerd werd nae *Suratta*, *Cambaja*, *Indoſtan*, en *Europa*. D'*Indoſtaners* ghebryucken, nevens de *Perſiſche* Syde, meeft de *Bengaelſche*, als de beſte naeft
- Beschry-ving van 't Koningryk Bengala.**
- Vrugtbaer-heyd.**

naest de *Persiaensche*. Hier waft oock veel Ried, 't welck men tot ons in *Europa* brengt, en tot Wandel-stockjens werd ghebruyckt. Men bekoomb'er oock veel *Civet*, alhoewel 't de *Bengalers* seer vervalfchen. Men treft'er aen de grootste Rhinoceren of Neus-hoornen, welckers Hoornen en Bloed men een seer heerlyck middel tegens 't Vergif houdt te zyn.

Rhinoceren.

De *Provintie Chandis*, leggende, tegens 't Oosten, 't Koninghryck *Guzuratta* aldernaest, teld veele Geberghen, waer op de wilde Elephanten met hoopen zyn. Heeft evenwel, insonderheyd by de Stad *Dayta*, een seer vruchtbaere Bodem, so datmen selfs op de Bergen vrucht-dragende Ackers en lustige Weyden siet. (a)

De Provintie Chandis. (a) Uyt de Laet.

't Ryck *Golconda* let desgelycks onder een gefonden Hemel. 't Heeft drie Jaer-tyden. D'eerste, begrijpende de Maenden *Maert, April, May* en *Juny*, noemense haeren *Somer*, want dan is 't hier so geweldig heet, datmen nauwlycks onverbrand kan blijven. Selfs de lugt koomd van 't Westen gantsch hitsigh hier door heenen strijcken. In *Julius, Augustus, September* en *October* regend het bynae geduerigh. Somtyds vallen'er plas-regenen met sulck een onstuymigh geweld, datse de Gebouwen tot de grond toe om verr' werpen. Echter heeft het Land syne Vruchtbaerheyd deesen Regen en de daer op volgende Water-vloeden te dancken. In d'overige vier Maenden is de hitte verdraeglyck. 't Aerdryck is hier so weelderigh, dat het aen veele plaetsen twee, aen niet weynige driemaal in 't Jaer Rys voortbreghd. Oock draeghd het Weyt, en veel ander slagh van Koorn, 't welck in *Europa* niet waft. Dit Koninghryck werd eygentlyck *Orixa*, maer van de *Portugeezen Golconde* geheeten, nae de Stad *Golconde*. Den daer over regeerenden Coning staet onder *Contributie* des grooten *Mogols*. Men heeft in voorige Jaeren toevalliger wys hier ontdeckt d'alderryckste Diamant-Groef, aen de voet eens onguer-groeten Berghs, niet verr' van de Stroom *Christena*, op sodaynigh een grond, die boven al d'andere rauw, scharp en onvruchtbaer is. Deese Diamant-myn pleegh de Coningh jaerlycks te verhueren voor driemaal honderd-duysend *Pagoden*; yeder *Indiaensche Pagode* gereeckend voor ontrent een *Fransche Kroon*. Doch by de Huer moest den Pachter beloven, dat hy alle Diamanten, wegende over de thien *Caraten*, in de Coninglycke Schatkamer sou leveren. (b) In even deselve *Provintie* valt een seer schoon Sout, 't welck men nae andere Landen vervoerd. De *Hollanders* reeckenen dit Landfchap, of veel meer Coninghryck, tot de Cust van *Coromandel*.

't Ryck Onixa, of Golconda. Geweldighe hitte. Grouwlyke Plas-regenen.

Seer rycke Diamants-Groef.

Hoe veel een Pagode doet.

(b) Mandelslo field 5. doch de Laet 10. Caraten.

Wat verstaen word onder de naam van der Koromandelsche Kust.

Onder de naem der *Coromandelsche* Cust werd verstaen al 't Land, 't welck aen deese syde der *Ganges* nae *Malabar* op d'Oost-syde leght, en van 't selve door 't Gebergh werd afgescheyden. Begind aen 't Suyder deel van de Cust *Comorin*, tegens *Ceylon* gelegen, en streckt sich 100. Mylen benedenwaerts nae 't Noorden tot aen de Stroom *Namandals* aen welke staet de voortrestycke Koop-Stadt *Masulepatam*.

Voortyds is dit Land verdeeld geweest in drie Koningrijcken, als *Coromandel*, *Narsinga* en *Bisnagar*, en wierd door drie Koningen beheerscht; doch heden daegs regeerd maer eenen Coningh over dese drie Rijcken.

(a) *Mandelslo en Lodewyck di Berthe-ma.*

(b) *Te weezen, ten tyde van di Barthema, voor 100. Jaeren.*

't Aerdrijck aen de Kust van *Coromandel*, streckende van 't Strand af 10. Mijlen in 't Land nae 't Gebergh toe, is seer vruchtbaer van allerley Acker en Boom-gewassen. Heeft een goede Vee-vockingh: Oock veel Boomwol en Sijde. (a)

In 't Gewest by de Stad *Bisnagar* is den Bodem met veele Vruchten gekroond; en de lucht seer gefond. Men kan hier de laght-luft genoeg boeten, wegens de meenigte der Wilde Dieren. De Paerden syn hier weynigh en seer dier. Voor eenige Jaeren (b) moestmen driehonderd Ducaten voor een eenigh Paerd betalen. Maer in plaets van deefe Beesten lopen de Dromedariffen met een snelle vlucht. Ontrent de Stad *Coromandel* wassen weynige Speceryen; maer anders veele Vruchten, gelyck te *Calicut*.

Gelegent-
heyd van 't
Eyland
Goa.

't Eyland *Goa* legt in 't *Indiaensche* Koningryck *Decan*, en werd tot een Eyland gemaect door een Stroom, welcke daer rondom loopt. Hier vindmen meenigerley treffijcke Boomvrugten; als Citroenen van een geweldige grootte, door de *Portugeezen* derwaerts verplant; Oranjen-appelen, kleyne Limoenen; voorts Meloenen, Augurcken of Concommers, meenigerley Saladen, *Malackische* Appelen, zynde langwerpend, volsappig, en van een lieflijcke smaeck. Desgelycks veeleley Keucken-gewas; maer weynigh Gras op de Beemden; derhalven hier niet veel Vee werd gevockt, doch men brengd het, nevens andere Voorraed, genoegh derwaerts van 't vaste Land. Visch, Endvogels en Hoenderen syn'er overvloedigh, en goed koop. 't Grootste Varcken kooptmen somtyds voor een Reael; oock thien Hoenderen, of 8. Endvogels voor deselve prys. Ossen syn'er weynigh; Schaepen noch minder.

Deugd des
Malabari-
schen Bo-
deems.

't Landt *Malabar* is seer ryck van allerley Vruchten en Speceryen. Insonderheyd waft hier de Peper in meenigten, en werd geaght de beste van gantsch *Indien* (wegens syne grove kornen, swaerte en deugd) naest die van *Sumatra* en *Iava*. Hier meê werd so een grooten handel gedreven, dat jaerlyks uyt *Cananor* en *Cotschin* (of *Cochin*) eenige 1000. Centenaers worden ingescheept. *Malabaren* werden de volkeren genoemd, welke woonen van *Goa* af opwaerts tot by *Capo Comorien*. 't Koningryck selfs werd van veele Schryvers genoemd *Calicut*, nae de Koninglycke Hofhoudinghs-Stad van dien selven naem.

Wat Mala-
bären zyn.

Peper en
Gingebar.

Behalven de voorgedagte Peper waft in dit Koningrijk oock veele en goede Gingebar. Daerenboven de vrugt *Ciccara*, lang 2. of derdehalve Span, en so dik als eens Mans been. Is groen van verwe, en van een lieflycke smaeck, so datmen sich laet voorlaen *Muscadel*-Meloenen t'eeten.

De Vrught
Ciccara,
Amba,

De foetigheyd is als die van Honighseem, of van gantsch soete Oranjen-Appelen. Schynd by nae de Suster van de Vrucht *Ananas* te zyn. Aen den Boom *Manga* waft de vrucht *Amba*, van vorm bynae als

dieper willen naedencken, men sal, onses oordeels, bevinden, dat *Plinius* en andere Oude Schryvers 't geense geseght hebben, lighrelieck souden kunnen beweerden tegens deesen, niet op foodaenigh een wijs, als de *Jesuit Casparus Schotus* in sijne *Physica Curiosa* de saeck soeckt te bemiddelen; naementlijck, dat veellight de *Javaensche* Tygers, van welke *Bontius* handeld, langsaemer te voet zijn, als d'andere soorten; want sulcks is een noch ongewis vermoeden: Maer veel meer aldus; dat sy de Pijl-snelheyd des Tygers verstaen van even deselve geswinde Sprongen, die hy nae andere Dieren doet. Verder konden se *Bontius* gevoeghlijck antwoorden, of schoon de Tygers in 't gemeen langhsaem gaen, soo volghd daerom geenffins, datse niet, als de begerete tot Buyt of Wraeck haer aendrijfd, snel ghenoech souden kunnen loopen. Veele Dieren, als Katten en Geyten, hebben desgelijcks een langhsaemen gangh, doch als 't haer behaeghd, of noodigh is, konnense gefwind genoegh voortsnellen. Indien oock den Tyger geenen vaerdigen Voetganger was, hoe sou hy dan sijne Beleedigers, of Jongen-rovers, soo veele Mylen weghs geduerigh konnen vervolgen? Ten derden konden se verwerpen d'oorfaeck welke *Bontius* geeft, waerom de Tygers niet soo geerne andere Dieren, als wel de Menschen aengrypen, en met sommige nieuwe Schryvers beweerden, dat sulcks andere redenen kan hebben. Eerst, om dat haer 't Menschen-vleesch alderbest smaect. Ten tweeden, om dat veele der andere Dieren, als Buffels, Wilde Swynen, e. s. v. haere Huyd een tijdt langh vry scharper kunnen verdeedigen, als de Menschen, welke de Natuer geen Wapenen heeft aengeschapen. Ten derden, alhoewel de Tyger niet in eenen toght soo snel loopen kan als een light Hart, noch soo langhdurend als een daer heenen galopperend Paerd, soo kan 't echter in een korte ren den Buffel of 't Paerd in geswindheyd wel overtreffen: Maer vermits meenigh Pijl-snellpend Dier, ten Voorbeeld, een Kat, gemeenlijck nae een korten af-geleyden wegh rusten moet, doch stracks daer nae weer aen-set, soo is 't geen wonder, dat d'andere ter voet vaerdige Dieren, die sonder rusten geduerigh voort-loopen, den Tyger kunnen ontkoomen. Ten vierden, wanneer dit Dier in den eersten, tweeden of derden sprongh (want uyt andere Schryvers is bekend, dat hy niet alleen eenmael, maer wel twee of driemaal nae malkander springht) gemist heeft, soo is 't niet vreemd, dat een Hart, of snel Paerd, hem ontloopt, wyl foodaenige sprongen, wegens de Blixem-snelheyd, den Tyger aldermeest vermoeyen; en d'andere Beesten derhalven hier door voordeel bekoomen, om hem t'ontvlieden. Noch meer andere oorfaecken soumen kunnen by brengen.

Ondertusschen blijkt uyt 't gehoorde Bericht van *Bontius* soo veel, Overeen-dat tusschen d'Oost-Indische en Mexicaensche Tygers in dit stuck geen koomingh onderscheyd valt: Maer uyt mayne daer by gevoeghde woorden, dat so der Oost-wel

andere
Schryvers,

Gewagh-
maeckende
van de snel-
heyd der
Tygers,

Voorge-
sproocken,
tegens D.
Jacobus
Bontius,

Met ver-
scheydene
redenen.

Indische
en Mexi-
caensche
Tygers.

wel den *Mexicaenschen* als den *Javaenschen* Tyger voor seer snel te houden is; in aenmerckingh van haere geswinde sprongen, en de verre naevolgingh haerer beroovers; schoone, wanneer het den Jager geld, tot veele reysen toe, door een kleynen ruft, of langhsaemer gangh, den loop weer herhaelen.

Vriend-
schap tus-
schen de
Tygers en
Rhinoce-
ren.

Aenmercklijck is 't geen den gedaghten *Bontius* daer by doet, te weten: Ter welcker plaets de *Rhinoceros* of Neus-hoornen sich onthouden, dat daer oock gemeenlijck de Tygers wonen; en datmen haer meest by malkander daer heenen siet gaen. Als *Bontius* de *Javanen* nae d'oorfaeck hier van vraeghde, soo gavense dese volgende, welcke niet geheel te verwerpen is. Vermits de Vleesch-eetende Tygers, wegens haere vraetigheyt, alles in-slocken, soo moeten in haere Magen veel onverdouwlijcke Voghrigheden ontsaen. Doch de Neus-hoorn eer maer alleen Kruid: Derhalven volghd en begeleyd de Tyger hem, om synen Mist tot Artzeny te gebruycken: Even gelijck de Honden 't Gras, andere Dieren andere Kruiden tot Medicijn nuttighen.

Doch de
selve is
maer alleen
geveynsd,

Bontius houd dit niet voor ongelooflijck, nadien hy selver heeft waergenoomen, dat tusschen beyde deese malkander vergeselschappende Dieren maer een geveynsd Schyn-vriendschap is: Wijl 't Wijfje der *Rhinoceeren*; haer jongh Veulen by haer hebbende, den Tyger niet ontrent haer wou laeten gaen. Als hy oock eens buyten de Stadt *Batavia* aen den Oever der Rivier gingh wandelen, om d'aengenaeme aldaer aen de Water-kant wassende Kruiden en Planten te belchouwen, heeft hy een jongen Neus-hoorn aen den gedaghten Oever vinden leggen, welcke de Heupen af-gebeeten, en met klauwen afgescheurd waren, alhoewel hy noch leefde, en een seer jammerlijck getier maecte. *Bontius* *Javaensche* Dienaren oordeelden, dat dit buyten twyffel van een Tyger was gedaen. Boven dien sien deese Dieren, wanneer se t' saem gaen, malkander seerscheel aen, gruntsen, en rimpelen de Muyl tegens een; 't welck gewisselijck geen teeken van vriendschap kan zijn.

Volgens de
waerneem-
mingh van
Bontius.

Sinne-
beeld.

Men kon haer derhalven doen dienen tot een goed *Emblema* of Sinnebeeld des misvertrouwens, 't welck de *Javanen* geduerigh tegens malkander hebben: Wijl deese *Natie* soo gantsch arghwaenigh is, datse haer' eygene Kinderen (om te swygen van Broeders en Bloedverwanten) niet vertrouwen.

Welck van
beyden
stercker is,

Bontius twyffeld oock, welck van beyde deese Dieren, een Leeuw of een Tyger, stercker is: In aenmerckingh, dat d'eerste, welcke hy in *Africa* by 't Hoofd der goede hoop heeft gesien, veel kleynder waeren, als deese *Javaensche* Tygers. Daer benevens treckt hy aen de Versen van *Martialis*, waer in verhaeld werd, op wat voor een wijs een tammen Tyger een wilden en grimmigen Leeuw heeft verscheurd.

Maer

Maer of wel de *Mexicaense*, oock de *Javaense* Tyger, een Een Tyger Leeuw sou mogen vermeerteren, soo werdt echter in 't gemeen de of een Leeuw stercker geacht als de Tyger. Gelyck dan den van *Bonnius* Leeuw. aengetrockenen *Poët Martialis* sulcks selver te kennen geeft, vermits hy 't gedachte Voorbeeld als yet seldsaems verhaeld, en aen 't eynd uytdrucklyck seght, dat de Tyger sijn in 't wilde Woud soo veel niet sou durven verstuuten. Dus klincken syne Versien.

Lambere securi dextram consueta magistri,

Tigris, ab Hyrcano gloria rara jugo;

Sava ferum rabido laceravit dente Leonem.

Res nova non ullis cognita temporibus,

Ausa est tale nihil, sylvis dum vixit in altis

Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

Versien
van den
Poët Mar-
tialis,

Naedien de *Poët* seght, dat het wat nieuws en yets ongehoordt is, Aengetroc-
foo volghd immers daer uyt, dat hy den Leeuw in 't gemeen voor des ken en o-
Tygers meester houd. Voor mijn deel, 'k verwonder my over dit verwoogen
geval soo seer niet, als wel over de dappere, of veel meer vermeetene
daed eens Menschen, waer van den meer-gedaghten *Bonnius* mel-
dingh doet by 't besluit van syne Beschryvingh der Tygers.

Eenen heeft in synen tijd sijn met sijne linckerhand gemaect aen Vermee-
een Tyger, die sijne kaecken wijd open gespalckt hield; greep hem ten-koene
by de tongh, en sneed hem met een breed Mes den buyck op, soo dat daed eens
hy stierf. Of 't een *Hollander*, of *Javaner* was, die deese daed ver- Mans
rightede, vermeld onsen Schryver niet.

't Sy van wat voor een Land-aert hy geweest is, seyde *Angelot*, men Tegens een
moet hem houden voor een onvertsaeghd Man, en een dapperen Tyger.
Waegh-hals: Dien de grote *Mogol* veellight noch vry grooter Eer sou
aengedaen hebben, als hy deed den voor-heenen gedaghten *Geyli*
Chan, welcken van hem ten Hertogh wierd gemaect, om dat hy
een Tyger met sijn Swaerd had verflaegen.

Neen, hernam *Sinebald*, soodaenigh een geluck is deesen niet Bedenc-
weervaeren. In tegendeel heeftmen hem nae eenige Jaeren een kingh.
Hooghte doen opklimmen, van welcke hy met een Strop weer afviel;
vermits hy van de *Hollanders* nae de vyanden was over-gelooopen:
Hier uyt is te sien, dat het een groter Konst is d'ondeugden, als Tygers
en Leeuwen t'overwinnen.

Gewisselijck is dit waerachtigh, antwoordede *Angelot*. Doch ick Dol-koen-
vermoede dat het een *Javaner* is geweest; want onder dit volck vind- heyd der
men vermeerene dol-koene lieden, die dickmael gantsch vertwijfeld Javaners.
op Menschen of Beesten los gaen: Jae niet selden door haer' eygene
wonden sijn een Deur maecken, om door deselve by haer' haters te

N n n n n n

koomen,